

nulóinak segélyezésére 1891-ben „Gyarmathy Zsigáné-alap“-ot, ezt követően ugyancsak Hunyadon az árvák részére gyermekmenhelyet létesített.

Próbálkozott a kalotaszegi varrottas elterjesztésével is, 1901-ben saját költségén háromhónapos kalotaszegi varró tanfolyamot szervez, amelyen három gyoroki (Arad megye) csángó asszony is részt vett. (Vajon mi lett velük?)

Gondoljuk csak meg, hány meg hány tájunknak volt 80—100 évvel ezelőtt még virágzó népművészete, a Barcaságnak éppúgy, mint Torockónak vagy a Sóvidéknek. De melyiké maradt meg, virágzott föl s vált tömegessé, házi-iparrá, mint a kalotaszegi? Ez nagyrészt Gyarmathy Zsigánénak köszönhető.

S. Bartha Éva

Csak töprengés

Ezért vitatható is.

Aldozatot hozó ember és áldozat: merőben különböző tartalmú fogalmak. Engem főként az előbbi foglalkoztat.

Az áldozathozatal folyamat — az áldozatkészség tárgyiasulásának a folyamata. Az áldozathozatal a köznap cselekvésekenél erősebb érzelmi és értelmi indítékokon alapul. Ezek elegendő erőt adnak a nagy erőpróbákhoz, de nem mindenkinek, mert nem bárki emelkedhet fel e különleges lelkiállapotig. Eszerint nem minden egyes ember képes az áldozathozatalra, igazán nagyokra pedig csak igen kevesen.

Az áldozathozatal finalitása esetenként más és más. Ami közös bennük, az a másra-irányultság.

A történelem azt mutatja, hogy az ÉN kultusza szükségképpen háttérbe szorította az áldozatkészséget. A forradalmak korában, a nagy társadalmi metamorfózisok idején viszont ugrásszerűen megnőtt az áldozatot hozók száma; a legutóbbiban szinte tömegméreteket öltött.

Az áldozathozatal önként vállalt, szabad elhatározáson alapuló cselekvés. Erre általában nem kényszerítik az embert, olyan értelemben nem, hogy amikor áldozatot hoz, az egyén nem kizárólag és egyértelműen a külső körülmények kényszerítő hatására cselekszik. De kerülhetünk olyan helyzetbe, amikor a körülmények kényszerítő hatalomként állnak szemben velünk, és cselekednünk kell. Ezzel nincs is semmi baj akkor, ha a kihívott tevékenység értelmes, hogyha humánus célt szolgál. Uyenkor többnyire az szokott történni, hogy az emberek hozzáállása megváltozik, átminősül.

Ha a külső kényszerűség — mint követelmény — potenciálisan a haldást szolgálja, jogos. A kezdetben külső kényszerűség formájában jelentkező jogos követelményt az egyén rendszerint interiorizálja, magáévá teszi mint pozitív tartalmat, és számára megszűnik kényszerűség lenni.

(Hogyha a külső kényszerűség értelmetlen, erkölcsileg rossz és emberidegen cselekvést hív ki, és autonómia híján az egyénnek vagy cselekednie kell, vagy elszenvednie, hogy őrajta gyakorolják az erkölcsi rosszat, áldozattá válik. Az áldozatot megfosztották a választás és a döntés lehetőségétől; cselekvése önmegfosztása, a rajta gyakorolt erkölcsi rossz végzetként sújt le rá.)

Összemberi vonatkozásban az áldozatos cselekvések kivételszámba mennek, tiszteletet parancsoló tetteknek tekintendők.

Az áldozathozatal meggyőződésen, az eszme, az ügy nagyszerűségébe vetett észhiten, bizonyos személyek iránt érzett szereteten, rajongáson, csodálaton... alapul. Áldozatos cselekvésre csak olyankor vagyunk képesek, amikor értelmét látjuk annak a többlet-energiabedobásnak, amelyre egyébként nem volnánk hajlandók, és amelyet talán nem is várnak el tőlünk. Akkor leszünk hajlandók az áldozatos cselekvésre, ha úgy érezzük, hogy az eszme, ügy, személy, esetleg dolog, amelyért képességeink és erőnk maximumával küzdünk, alapvetően fontos értéket (erkölcsi értéket is) képvisel.

Az áldozathozatal rendszerint túlmutat a társadalmi elvárásokon.

Meddig mehet el az áldozathozatal? Nyilvánvaló, hogy az önfeláldozásig. Am az önfeláldozásig vitt áldozathozás csak akkor jogos és (furán hangzik) értelmes, ha vele rendkívül nagy és égetően szükséges értéket hozunk létre, vagy épp egzisztenciális jelentőségű problémát oldunk meg, amely nem tűr halasztást, és amelynek megtételére, életrehívására semmilyen más lehetőség nem nyílt, csakis az önfeláldozás. (A gondolat alátámasztására számos példát hozhatnánk a munkásmozgalomból.)

Említettük, hogy az áldozathozatal önként vállalt, és nem meggyőződésünk ellenére történő. Az igazság kedvéért még közelebb kell kerülnünk a gondolathoz. Mert nem minden szabad elhatározáson és egyéni meggyőződésen alapuló, a megszokottnál nagyobb energiabedobás szükségképpen áldozathozatal is. Ugyanis az áldozathozatal elsődleges (fő, egyedüli...) célja nem az ÉN (a cselekvő egyén), hanem a MÁS (egyén vagy közösség).

Az áldozathozatal nem ÉN-központú, hanem MÁS-központú.

Ezen az alapon megkülönböztethetünk valódi áldozathozatalt és színlelt áldozathozatalt. Látszólag az utóbbi is más(ok)ért való, de valójában az ilyen tettnek — burkoltan ugyan — a cselekvő én áll a középpontjában. Az a „jónevelt“, „magas erkölcsiségű“ úriember, aki csak azért kapcsolódik be valamely (bármely) vállalkozásba, és azért kész „áldozatot“ hozni érte, mert hasznot húzni remél belőle, valójában nem áldozatot hoz, hanem egészen mást tesz. Az ilyen cselekvés nem áldozathozatal, hanem: színlelés, képmutatás, alantas érzelmekkel, gondolatokkal működtetett szerepjátszás.

Az igazi áldozathozatal nem bármilyen, hanem helyes egyéni vagy kollektív meggyőződésen alapul. Helyesnek érzem azt a meggyőződést, amely konvergens az emberiség fejlődésével. A valódi áldozathozataltól hiányzik tehát az utilitarista mozzanat; éltető ereje mások — és csak közvetve és nem bekalkulálva önmagunk — szolgálata. Ha a tényleges áldozathozatal önzetlen, akkor a legnagyobb áldozathozatalra a legfejlettebb erkölcsű emberek képesek.

Nemcsak az egyes ember, hanem a közösség is tud áldozatot hozni, sőt magával ragadhatja az eladdig kívülálló, csendes szemlélőt is. Az áldozatos közösségi tettek jelen viszonyok között egyre gyakoribbak. Alkalmasint azért is, mert az a társadalom, amelynek alapvető célkitűzése az EMBER szolgálata, megfelelő feltételeket és mozgásteret biztosít az ilyen tevékenységeknek. Elősegíti ezt még az is, hogy a folytonosan humanizálódó emberközi viszonyokban a munka egyre inkább belső szükségletté válik, alapvető, meghatározó nembeli tevékenységgé, amelyben az egyén önnön képességeit megtestesülni és kiteljesedni látja. Az ilyen munkában aztán otthon és valóban embernek érzi magát.

Aniszi Kálmán